

JÚLIA VRÁBLOVÁ

AZ EGYÉN SZÁMÁRA A SZLOVÁK NYELV LEHET MÁSODIK VAGY HARMADIK NYELV IS

Az oktatási rendszer nem működhet, nem fejlődhet izoláltan, ugyanis nem lehet elszakítani a gyermek gondolkodásától, egyéniségétől, a gyermeki lélektől, az ifjú kis ember képességeitől, az egyénisége által determinált lehetőségeitől. Ugyanúgy a pedagógus sem adhat át új ismereteket úgy, hogy nem ismeri azokat a módszereket, eljárásokat, amelyekkel sikeresen közvetítheti a tananyagot. Azonban nem elég csak ismernie a megtanítandó tényeket, tudni kell azokat úgy átadni, hogy a gyermek egyértelműen érezze, sőt ki is jelenthesse: „Igen, most már értem!” Viszont a gyakorlatban aránylag gyakran előfordul, hogy a hatékony, de mindenekelőtt újszerű oktatási koncepciót, az alkalmazott módszereket, eljárásokat meg kell védeni a szülőkkel, iskolaigazgatókkal, esetleg az iskola fenntartóival szemben még akkor is, ha az eredmények vitathatatlanul jobbak a hagyományos koncepció szerint elérteknél. Arra is van példa, hogy a saját kollégáink, intézményeink részéről is találkozunk meg nem értéssel, sőt elutasító hozzáállással, ha a szlovák nyelvet másképpen tanítjuk, mint ők, vagyis ha nem úgy tanítjuk, „ahogy

kell”. Igen, mert mi a szlovák nyelvet idegen nyelvként tanítjuk, és ebben az esetben az „idegen” jelző kizárólag módszertani fogalomként szerepel, semmi esetre sem politikai vagy ideológiai indíttatású.

A szlovák nyelv idegen nyelvként való tanításának oktatásméleti megközelítése a múlt század hatvanas éveiben kezdődött, hiszen abban az időben növekedett rohamosan a szlovákiai egyetemeken tanuló külföldi hallgatók száma, akikkel viszonylag rövid idő alatt olyan szinten kellett megismertetni a szlovák nyelvet, hogy eredményesen folytathassák tanulmányaikat egyetemeken. Ebben az időszakban kezdte meg tevékenységét a pozsonyi Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karán a Studia Academica Slovaca (SAS), amely évente megszervezte a Szlovák nyelv és kultúra nyári iskoláját is (Letná škola slovenského jazyka a kultúry). Ennek az intézménynek köszönhető, hogy több szlovák nyelvész alkotó módon viszonyult a feladat megoldásához, hiszen ők dolgozták ki a nyári nyelvi képzés témáit és a javasolt módszertani eljárásokat, és fokozato-

san megjelentek azok a tanulmányok, szakmai leírások, amelyek új szempontból közelítették meg a szlovák nyelvet és annak tanítását. E munka során a SAS fokozatosan módszertani központtá transzformálódott. Tevékenységének középpontjába a szlovák nyelv idegen nyelvként való lehető legsikeresebb oktatása került. Szinte folyamatosan jelentek meg e kérdéskörrel foglalkozó szakmai publikációi, tanulmánykötetei, sőt tankönyvei is. Publikációik között kiemelkedő jelentőségű a 2004-ben megjelent J. Pekarovičová: Slovenčina ako cudzí jazyk c. munka (alkalmazott nyelvészet – Bratislava, 2004), melyben a szerző az adott szakterületen addig elért eredményekről és a hozzáférhető szakirodalomról is objektívan tájékoztatott. E tárgykörben további fontos publikációk a Pozsonyban 2011-ben és 2015-ben kiadott tanulmánygyűjtemények (Slovenčina (nielen) ako cudzí jazyk v súvislostiach). Az eltelt évtizedekben szerzett tapasztalatok alapján elmondhatjuk, hogy a szlovák nyelv tanításában a jövőendő külföldi tolmácsok, fordítók, diplomáták, peda-

gógusok képzésében sikereket értünk el. Kérdés azonban, hogy mennyire lehetett sikeres a szlovák nyelv idegen nyelvként való tanítása itthon, ebben a nemzetiségi szempontból heterogén országban. A külföldi felnőttek képzésében bevált módszerek alkalmazása során szerzett ismereteink, tapasztalataink hazai oktatási intézményekben való alkalmazására – transzplantálására tett kísérleteink elsősorban a nem szlovák anyanyelvű gyermekek (mindenekelőtt a magyar és a roma anyanyelvű, valamint a külföldiek gyermekei) szlovák nyelvvél való megismertetésére, a nyelv minél eredményesebb elsajátítására irányultak. Első kísérletként a Praktická didaktika slovenčiny ako cudzieho jazyka pre študentov slovakistiky c. szakkönyvet jelentettük meg (M. Sedláková a kol., UPJŠ Košice, 2015). Sajnos, 2015 után a pozitív értékelések ellenére ezt a projektünket az illetékes ügynökség (Agentúra na podporu vzdelávania a výskumu) leállította. Mindannyiunk előtt ismert viszont, hogy Szlovákiában nem egy olyan régió van, ahol a szlovák tanítási nyelvű iskolákban is viszonylag nagy számú nem szlovák

anyanyelvű diák tanul. Ezeknél a tanulóknál a szlovák csupán a második vagy éppen harmadik nyelv, ám számukra e nyelv tanításában nem létezik differenciált oktatás, és a tantárgy tanításának egész koncepciója és módszertana teljesen azonos a szlovák anyanyelvűekével. Tulajdonképpen hasonló a helyzet a nemzetiségi iskolákban is, hiszen ezekben az intézményekben lényegében a szlovák tanítási nyelvű iskolák számára készült tanterv bizonyos szintű redukált változata szerint oktatják a szlovák nyelvet. A külföldieket a számukra idegen szlovák nyelvre oktató pedagógus szemszögéből egyszerűen képtelen vagyok megérteni, hogy lehet elvont gondolati összefüggésekre, következtetésekre, szabályokra megtanítani ezeket a gyermekeket úgy, hogy még képtelenek automatikusan, gondolkodás nélkül megnevezni az őket körülvevő dolgokat, jelenségeket és a közöttük mutatkozó kapcsolatot. Hiszen számukra sokkal értelmesebb és hasznosabb lenne a válogatott szavak és kivételek, az írók életrajzáinak, az irodalmi művek tartalmának memorizálása, kötelező bemagoltatása

vagy éppen a főnevek, melléknevek, számnevek és névmások különféle kategóriákba sorolása, az irodalomelméleti fogalmak értelmezése (vagyis olyan fogalmakkal való igényes munka, amelyeket a gyermek nem is ért) helyett például éppen az igeidőkkel való játékos foglalkozások, beszédgyakorlatok, kimondottan a kommunikáció fejlesztését szinte játékosan szolgáló eljárások alkalmazása... Emellett talán még az is elképzelhető, hogy játékosan az egyes névszói ragozási mintákat is megváltoztatják, ami véleményem szerint nem taszítja le a szlovák nyelvet az állami nyelv piederstáljáról, sőt talán éppen ellenkezőleg: tudatosítja a gyermekekben a nyelvi szabályok ismeretének fontosságát. Nem lenne szabad megfélekezni arról, hogy a szlovák állami nyelvet olyan szinten kellene a gyermekekkel megszerettetni és megtanítani, hogy a későbbiekben ne lehessenek diszkriminálva a továbbtanulás egyetlen szintjén sem. Ehhez kell megadni minden segítséget a pedagógusoknak.

Fordította: Fibi Sándor